

УДК 339.543

І.О. ПАНОВ, канд. юрид. наук, Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ МИТНОГО ПЕРЕВІЗНИКА

Ключові слова: правовий статус, митний перевізник

В міжнародному економічному житті відбувається постійне збільшення обсягу експортно-імпортних перевезень товарів та транспортних засобів; потоку фізичних та юридичних осіб, які переміщують товари та транспортні засоби; кількості вантажних перевезень. При цьому всі товари та транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, підлягають митному контролю, що в свою чергу потребує врахування деяких особливостей їх переміщення. Все це зумовило впровадження в 2004 р. у Митному кодексі України [1] нової, раніше невідомої для вітчизняних митних відносин категорії – “митний перевізник”, отримання статусу якого надасть певні переваги при здійсненні транзитних перевезень товарів митною територією України.

В зв'язку з цим розширюється сфера діяльності юридичних осіб, які займаються професійним посередництвом у даній галузі – митних перевізників, які є професійними учасниками митних відносин щодо перевезення товарів та транспортних засобів, які перебувають під митним контролем і є найбільш підготовленими для того, щоб надати клієнту кваліфіковану допомогу.

Значний внесок у розробку теоретико-правових засад правового статусу митного перевізника зробили такі вчені, як В.П. Батіг, Б.Н. Габричидзе, Ф.Л. Жорін, І.Н. Звягіна, М.М. Каленський, В.Я. Настюк, П.В. Пашко, С.В. Халіпов та ін. Проте ряд проблемних питань в цій сфері потребують подальшого вивчення, що і є метою цієї статті.

Правовий статус є категорією різноаспек-

тною та багатоелементною. Більшість науковці під правовим статусом особи розуміють систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких суб'єкт права (тобто, такий, що має правосуб'єктність) координує своє поведінку в суспільстві [2, 3].

Митний перевізник – це підприємство, яке здійснює перевезення між митними органами товарів, що перебувають під митним контролем, без застосування при цьому заходів гарантування доставки товарів до митного органу призначення, передбачених пунктами 1, 2 та 4 частини першої ст.161 Митного кодексу України, і має ліцензію на право здійснення діяльності митного перевізника, видану спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи [1].

Відповідно до ст.161 Митного кодексу України, до товарів, що перебувають під митним контролем і переміщуються транзитом, може застосовуватися один із таких заходів гарантування доставки цих товарів до митного органу призначення:

- надання власником товарів (уповноваженою ним особою) гарантій митним органам;
- охорона та супроводження товарів митними органами;
- перевезення товарів митним перевізником;
- перевезення на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 р.

Забезпечення транзиту вантажу митною вартою значно збільшить вартість перевезень по Україні, надання гарантій митними органами – також. Отже, статус митного перевізника надає переваги під час транзитних перевезень товарів (внутрішній митний транзит) митною територією України, тому що не вимагатиме вжиття додаткових заходів гарантування доставки товарів. Статус “митного перевізника” та відповідна ліцензія вже самі є такою гарантією. Крім того, при здійсненні прохідного транзиту митною територією

України не виникатиме необхідності у додаткових гарантіях доставки товарів до митниці призначення.

Статус митного перевізника дозволяє мати серйозні конкурентні переваги перед іншими перевізниками під час: перевезення товарів між митницями, перевезення товарів з одного підрозділу до іншого в межах зони одного митного органу, експорту товарів на шляху від місця митниці відправлення до пункту пропуску на митному кордоні України, а також імпорту товарів на шляху від пункту ввезення товарів на митну територію України до місця митниці призначення. Митним перевізником може бути тільки підприємство-резидент. Відносини митного перевізника з власником товарів визначаються відповідним договором.

Митний перевізник є суто національною категорією, що надає певні переваги при перевезенні товарів під митним контролем по митній території України. До переваг даної національної категорії перевізників товарів, що знаходяться під митним контролем, можна віднести:

- при транзитних перевезеннях товарів (внутрішній митний транзит) по митній території України не потребуються додаткові заходи гарантування доставки товарів, окрім самого права користуватись статусом митного перевізника;

- при здійсненні прохідного транзиту митною територією України не буде виникати необхідність додаткових гарантій доставки товарів до митниці призначення.

Статтями 61-165 Митного кодексу України [1] визначаються альтернативні заходи щодо гарантування доставки товарів до митниці призначення та визначаються умови їх застосування. При цьому певна перевага надається новому суб'єкту підприємницької діяльності – митному перевізнику.

Митним перевізником визнається зареєстрована відповідно до чинного законодавства юридична особа – резидент, суб'єкт підприємницької діяльності, що отримав ліцензію на право перевезення товарів під митним ко-

нтролем за дотриманням Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного перевізника, що затверджені спільним наказом Держмитслужби та Держкомітету з питань регуляторної політики та підприємництва від 25.03.2004 р. № 34/212. Його діяльність регулюється Митним кодексом України [1], Законом України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” [4], Постановами Кабінету Міністрів України, відповідними наказами Держмитслужби а також іншими нормативними документами.

При перевезенні товарів із застосуванням книжки МДП, а також при супроводженні перевезень підрозділами митної варті, використання митного перевізника є обов'язковим.

Чинним законодавством визначено вимоги до митного перевізника, які поділяються на: організаційні, кваліфікаційні, фінансові, технічні, технологічні.

До організаційних та кваліфікаційних вимог до митного перевізника відносяться: по-перше, керівник підприємства повинен мати вищу освіту та досвід роботи не менше 3 років у галузі надання послуг з міжнародних перевезень; по-друге, митний перевізник повинен забезпечити умови здійснення перевезень товарів і мати у своєму штаті працівників, які мають здійснювати перевезення товарів, що перебувають під митним контролем, і які володіють знанням основ митного законодавства.

До фінансових вимог, відповідно до ст. 162 Митного кодексу України [1] відносять надання митним перевізником фінансових гарантій митному органу щодо обов'язкової доставки товарів до митного органу призначення. Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 29.06.1996 р. № 700 надання фінансових гарантій запроваджується як запобіжний захід з метою дотримання перевізниками умов, шляхів і напрямів транзиту, а також для забезпечення внесення передбачених законодавством обов'язкових платежів у разі порушення перевізником взятих ним зобов'язань щодо до-

ставки товарів до митниці призначення. Сума фінансових гарантій відповідає розміру всіх обов'язкових платежів, визначених для цих товарів законодавством, тобто акцизного збору, мита, податку на добавлену вартість, митних та інших зборів, нарахованих згідно з порядком, установленим для оподаткування таких товарів у разі ввезення їх в Україну з метою вільного використання.

Митним органам надаються такі види фінансових гарантій: гарантія банку; грошова застава; страхування фінансової відповідальності перевізника. Гарантії банків надаються безпосередньо митним органам або можуть застосовуватися як фінансове забезпечення гарантій, що надаються митним органам незалежними фінансовими посередниками.

Чинним законодавством визначається мінімальна гранична балансова вартість основних фондів митного перевізника, також висувається вимога щодо обов'язкового страхування цього виду діяльності. Об'єктом страхування у цьому випадку має бути відповідальність перед митними органами та особами, товари яких підлягають перевезенню митним перевізником. Мінімальний рівень страхових внесків, а також порядок цих виплат встановлюється чинним законодавством. Окремому страхуванню також підлягає кожен зареєстрований транспортний засіб. Митний перевізник повинен застрахувати власну діяльність на суму не менш, як 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян..

До технічних належать вимоги щодо оснащення транспортних засобів митного перевізника, технічні параметри яких повинні відповідати нормам стандартів та діючому законодавству щодо перевезення товарів під митним забезпеченням, тобто ті вимоги, що висуваються і для звичайних перевізників.

Митний перевізник повинен мати у своєму розпорядженні достатню кількість власних транспортних засобів. При рішенні керівника митного органу щодо перевезення товарів митним перевізником суб'єкт підприємницької діяльності повинен забезпечити прибуття необхідної кількості транспортних

засобів впродовж 24 годин до місця митного оформлення. Митному перевізнику забороняється використовувати причепа, напівпричепа, контейнери та інше транспортне обладнання, що належить іншим особам.

До технологічних вимог, що ставляться до митного перевізника, належать: доставляти в митні органи товари та товаросупровідні документи без будь-якої зміни їх упаковки або стану; дотримувати встановленого митним органом строку доставки товарів; без дозволу митного органу не перевозити разом із товарами, що перебувають під митним контролем, інші товари; розміщувати товари, що надійшли до митниці призначення, у зонах митного контролю; після доставки товарів не залишати їх без дозволу митного органу без догляду, не змінювати місце стоянки, не здійснювати вивантаження чи перевантаження; подавати митному органу документи, що містять відомості, потрібні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів; бути присутнім при митному оформленні товарів та сприяти посадковим особам митного органу під час митного оформлення цих товарів і транспортних засобів; здійснювати на вимогу митного органу навантаження, вивантаження, перевантаження, визначення кількості товарів, усунення пошкоджень упаковки, відкриття упаковки, пакування чи перепаккування товарів, що підлягають митному оформленню, а також відкриття приміщень та інших місць, де можуть міститися ці товари; інформувати митні органи про пошкодження тари й упаковки, невідповідність товарів відомостям про них, зазначеним у товаросупровідних документах; сприяти в разі потреби проведенню санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного, екологічного контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей; дотримувати умов і обмежень щодо використання товарів та розпорядження ними, якщо митне оформлення не завершено; подавати для ознайомлення суб'єктам господарської діяльності на їх вимогу ліцензію на провадження посеред-

ницької діяльності митного перевізника, а також надавати митниці інформацію про умови договору доручення між ліцензіатом і особою, яку він представлятиме; вести реєстр договорів, укладених з особами, яких він представляє та яким надає послуги, і подавати відповідну інформацію митному органу на його вимогу; перевіряти перед укладенням договору перевезення повноваження володільця (довірителя) на розпорядження товарами; забезпечувати збереження товарів і товаросупровідних документів під час їх перевезення.

Необхідно звернути увагу на тому, що вже у п.1.5 Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного перевізника є вражаюча юридична невідповідність. Там, зокрема, вказується, що митний перевізник – юридична чи фізична особа – суб’єкт господарської діяльності... У ст.182 Митного кодексу України [1] чітко наголошується, що митним перевізником є саме підприємство. У ч.4 ст.62 Господарського кодексу України [5]: “Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом”. Отже, фізичні особи-підприємці не мають права на отримання ліцензії митного перевізника, позаяк не виключено, що через певний час Держмитслужба України виявить помилку і приведе Ліцензійні умови у відповідність Митному кодексу України. У такому випадку всі ліцензії митного перевізника, видані фізичним особам, будуть анульовані.

Взаємовідносини між відправником товарів та митним перевізником регулюються відповідними договорами, в яких обов’язково визначається розподіл витрат митного перевізника, які пов’язані з транспортуванням товарів під митним контролем. Особливу увагу в договорах треба звернути на те, що правовий статус перевізника передбачає виконання обов’язків, що впливають з технологічних вимог, наприклад, щодо доставки товарів до митниці призначення без змін їх стану або упаковки тощо.

Митний перевізник несе відповідальність за товари, що підлягають перевезенню під митним контролем до моменту фактичної їх передачі з дозволу митного органу особі, яка має певні повноваження щодо товарів, після доставлення цих товарів до відповідного митного органу. Митний перевізник не несе відповідальності за втрати вантажу, що відбулися внаслідок дії форс-мажорних обставин, дорожньо-транспортної пригоди, якщо у встановленому законодавством порядку буде доведена його непричетність.

Ліцензії на провадження посередницької діяльності митного перевізника видаються Держмитслужбою України зареєстрованим на території України суб’єктам господарської діяльності всіх форм власності незалежно від місця державної реєстрації. Повноваження Державної митної служби України як органу ліцензування можуть бути за її рішенням делеговані регіональним митницям.

У ліцензії зазначається вид господарської діяльності – посередницька діяльність митного перевізника. Для отримання ліцензії суб’єкт підприємницької діяльності повинен надати заяву до Центрального апарату Держмитслужби про намір здійснення діяльності “митного перевізника”. До заяви також додаються документи, перелік яких встановлюється Постановою Кабінету Міністрів України від 4.07.2001 р. № 756 “Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності”, а також:

- ліцензія на право здійснення перевізної, транспортно-експедиційної діяльності звичайного перевізника;
- свідоцтво про допущення транспортних засобів (як правило автомобілів) окремо на кожний, для перевезення товарів під митним контролем за митним забезпеченням;
- страхове свідоцтво (поліс);
- документи, що підтверджують право власності або оренди транспортних засобів;
- затверджений податковою адміністрацією документ аудитора або майновий документ органа державної виконавчої влади, що під-

тверджує наявність у підприємства основних фондів відповідних категорій та їх розмірів;

- інші необхідні документи.

Строк дії ліцензії, форма ліцензій, порядок розглядання заяви та терміни визначаються Держмитслужбою. Впродовж терміну дії ліцензії на право здійснення діяльності “митного перевізника” можуть бути застосовані наступні обмеження:

- призупинення дії ліцензії;
- скасування ліцензії.

Призупинення дії ліцензії може бути застосовано щодо суб'єкта підприємницької діяльності у наступних випадках:

- невиконання покладених на митного перевізника обов'язків;
- на час проведення перевірки митним органом діяльності митного перевізника, якщо були випадки порушення митних правил під час перевезень.

За поданням керівника відповідного митного органу скасування ліцензії може бути здійснено у разі, якщо:

- раніше вже застосовувалося призупинення дії ліцензії за невиконання покладених обов'язків;
- на підставі судового рішення про кримінальну справу, якщо митного перевізника було визнано винним;
- закінчення строку дії ліцензії;
- змінюється чинне законодавство.

На кожному окремому транспортному засобі поряд з іншими документами у водія повинна знаходитися завірена нотаріусом копія ліцензії на право здійснення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності митного перевізника.

Керівник підприємства-митного перевізника повинен забезпечити:

- ознайомлення підлеглих з митними правилами, що є обов'язковими для митного перевізника;
- виконання покладених обов'язків у встановлені митним органом строки;
- надавати митному органу необхідні документи щодо товарів, тощо.

Спеціально уповноважений центральним

органом виконавчої влади в галузі митної справи веде реєстр митних перевізників і забезпечує його періодичну публікацію.

Держмитслужба відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 р. № 1658 “Про затвердження порядку формування, ведення і користування відомостями ліцензійного реєстру та подання їх до Єдиного ліцензійного реєстру” веде реєстр митних перевізників. Перелік зареєстрованих митних перевізників підлягає оприлюдненню будь-якими засобами, що визначаються Держмитслужбою.

Користувачами відомостей з реєстру Держмитслужби є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадяни України, підприємства, установи, організації усіх форм власності, міжнародні об'єднання та організації, іноземні юридичні та фізичні особи, особи без громадянства.

У разі скасування дії ліцензії суб'єкт підприємницької діяльності негайно виключається з реєстру Держмитслужби. Інформація до усіх митних установ про виключення з реєстру надається терміново засобами електронного зв'язку.

Отже, чітке визначення правового статусу митного перевізника та його юридичне закріплення мають важливе науко-практичне значення, оскільки відсутність належної регламентації прав, обов'язків та відповідальності митного перевізника перешкоджає їх нормальному здійсненню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Митний кодекс України // ВВР України. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
2. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник / О. Ф. Скакун. – Харьков : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.
3. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1982. – 360 с.
4. Закон України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” // ВВР України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

5. Господарський Кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.

Панов І. О. Щодо визначення правового статусу митного перевізника / І. О. Панов // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 485–490 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09riocstr.pdf>

Аналізується правовий статус митних перевізників як професійних учасників митних відносин щодо перевезення товарів та транспортних засобів, які перебувають під митним контролем, формулюються пропозиції щодо його удосконалення.

***

Панов И.А. К определению правового статуса таможенного перевозчика

Анализируется правовой статус таможенных перевозчиков как профессиональных участников таможенных отношений по перевозке товаров и транспортных средств, находящихся под таможенным контролем, формулируются предложения по его совершенствованию.

***

Panov I.A. To Definition of a Legal Status of a Customs Carrier

The legal status of customs carriers as professional participants of customs relations on transportation of the goods and the vehicles which are under the customs control is analyzed; offers on its perfection are formulated.

Форум права Форум пр